

Heiko Bellmann

PUTUKAD

Välimääraja

Saksa keelest tõlkinud Katri Soe-Surèn

 VARRAK

Sisukord

Sissejuhatus

Ülevaade meie putukatest 4

Moonega areng 8

Olulised mõisted 10

Putukate otsimine 12

Kogumisrõõm 16

Register

Liikide loend 180

Lühiülevaade: pahad ja pesad 190

**LOODUS-
VAATLUSED**

Ürgputukad, ühepäevikulised, kevikulised
ja kiililised 18

Sihktiivalised 38

Nokalised ja nende sugulased 54

Vörktiivalised, kirbud, koonulised
ja ehmeistiivalised 70

Mardikalised 84

Kahetiivalised 136

Kiletiivalised 152

Ülevaade meie putukatest

Uhked kiilid, kompaktse kehaehitusega mardikad või filigraansed ühepäevikud tõestavad: putukad on maailma kõige liigi- ja vormirikkam loomade klass. Neid esineb tohutult mitmekesisuses. Et seda vormirikkust mingilgi määral hoomata, jaotatakse putukad umbes 30 seltsi, mis omakorda jaotuvad erinevateks rühmadeks, sugukondadeks ja perekondadeks. Siin on kavas lühidalt tutvustada kõige olulisemaid putukate rühmasid. Selles raamatus ei ole kauneid liblikaid – umbkaudu 300 päeva- ja ööliblikaliiki tutvustab dr Heiko Bellmann sama sarja eraldi raamatus „Liblikad”.

Ürgputukad, ühepäevikulised, kevikulised ja kiililised

Kõige algupärasemateks putukateks peetakse **ürgputukaid**. Neil puuduvad tiivad ja erinevalt samuti tiivututest täidest ja kirpudest ei pärine nad algupäraselt tiibadega esivanematest. Seega nimetatakse neid ürgtiivututeks putukateks. Nende hulka kuuluvad **hooghännalised, harkhännalised, kivihipikud ja soomukad**. Kõik nad arenevad arvukaid arengustaadiume läbides otse ja kuju muutmata täiskasvanud putukaks (valmik).

Nende kõrval eksisteerivad ürgtiivalised putukad, kelle eellastel toimub mittetäielik moone. Selle rühma eesotsas on **ühapäevikulised**. Neil on vees elavad vastsed, kes eristuvad selgelt tiibadega valmikutest. Ainsa putukaseltsina esineb neil teine tiivuline staadium (eelvalmik). Ka **kevikuliste** ja **kiililiste** vastsed elavad vees. Kui kevikuliste vastsed ei erine valmikutest muu kui puudevate tiibade poolest, on erinevused kiililiste vastsete ja valmikute vahel üsna suured.

Sihktiivalised

Putukate seas esineb mitmeid rühmi, keda nimetatakse kokkuvõtlikult **sihktiivalisteks**.

Nende esitiivad on nahkselt jäigad, õrnad tagatiivad on puhkeolekus lehvikukujuliselt esitiibade alla kokku volditud. Ka sihktiivalised on vaegmoondega. Nende sekka kuuluvad **prussakalised, nahktiivalised, röövritsikalised, termiidilised ja ritsikalised**. Nende kõigi puhul vastsed täiskasvanutest suurt ei erine ja mõlemal arengustaadiumil on suhteliselt sarnane eluviis. Pisut rohkem eristuvad selles rühmas Kesk-Euroopas mitte esinevad termiidid.

Need on ainsad vaegmoondega putukad, kes elavad sarnaselt sipelgatega rahvarikaste riikidena.

Üks selle kõrgelt arenenud organisearumisvormi tagajärgedest on erinevate „kastide“ väljakujunemine, nagu näiteks kuninganna, kuningas, sõdurid ja töölised, kellel kõigil on oma kindel roll.

Nokalised ja nende sugulased

Vaegmoondega putukate kõige ülemisel astmel on rühm putukaseltse, keda iseloomustab algselt haukavate lõugade ümberkujunemine pistmisorganiteks. Kui **kõdutäilistel** on veel haukavad, osaliselt aga juba selgelt terava otsaga lõuad, on need ülejäänud selle rühma esindajatel, nagu näiteks **lutikalistel, tirdilistel, lehetäilistel, rips-tiivalistel ja täidel**, moondunud tüüpilisteks piste- ja iminokkadeks. Taimedel elavad nokalised jagatakse **lehetäilisteks, lehekirbulisteks, karilisteks ja kilptäilisteks**. Kõigist neist nimedest ei eeldaks justkui midagi head, kuid siiski kuulub sellesse ringi, mis hõlmab palju vereimejaid ja lehekahjureid, siiski ka terve rida kenasid ja üsnagi kasulikke liike. Leidub koguni lutikalisi, kes hoolitsevad väga liigutavalt oma järelkasvu eest, nagu näiteks *Elasmucha grisea*, kelle puhul emane hoolitseb oma arvukate järeltulijate eest kuni surmani välja.

Võrktiivalised, kirbulised, koonulised ja ehmeistiivalised

Nende ülimalt kõrgelt arenenud putukate eesotsas on **võrktiivalised laiemas mõistes**, kelle hulka kuuluvad **loidtiiblased**, **kaamelkaelalised** ja **võrktiivalised kitsamas mõistes**. Neil kõigil on kaks sarnase kujuga, tiheda soonestusega kaetud tiivapaari, mis puhkeasendis katusekujuliselt tagakeha kohale kokku pannakse. **Sipelga-kiillased**, **kiilassilmlased** ja veidra välimusega **palvetajad** kuuluvad kitsamas mõistes võrktiivaliste hulka. Nende hulka kuuluvad ka atraktiivsed **liblikvõrklased**.

Selles raamatus järgmise rühmana esindatud **kirbulisi** on võimatu segi ajada teiste putukatega nende külgedelt tugevalt lamendunud keha tõttu.

Järgnevad **koonulised**, kelle puhul pea on allpool pikenenud selgelt nähtava koonu võrra. Koonu tipus asuvad haukavad lõuad. Koonulisi peetakse kahetiivaliste sugulasteks ning tänu sellele kuuluvad nad kõige kõrgemalt arenenud putukate hulka. Samuti kõrgeltarenenud **ehmeistiivaliste** tiivad on kaetud enamasti hästi nähtavate karvadega. Nende vastsed elavad, harvade eranditega, vees.

Mardikalised

Mardikalisi iseloomustavad nende tugevad, kattetiibadeks moonduvad esitiivad. Ka nende puhul esineb liike, kes teistest pisut erinevad, kuna nad kõik on kohastunud kõikvõimalike elupaikadega, olgu siis tegemist metsa erinevate tasanditega, kõrbete, mäestike või veekogudega. Ainus paik, kus neid ei leidu, on avameri.

Eriti efektiivsete eriarengute hulka kuuluvad näiteks kukriklaste ujujalad, jaanimardikate tiibadeta, vastselaadised emased, paugujooksiku tagakehast väljuv plahvatav vedelik ning pähklikärsaka pikk kärss. Ka lühitiiblased oma tugevalt lühenenud kattetiibadega kujutavad endast põhitüübi modifikatsiooni.

Kahetiivalised

Meie üheks kõige liigirikkamaks putukaseltsiks on **kahetiivalised**. Neid on lihtne ära tunda tüüpiliste tiibade järgi. Kui nende kilejad esitiivad on normaalselt arenenud, siis tagatiivad on muundunud imepiskesteks, nuiakujulisteks sumistiteks. Viimased toimivad lennu ajal stabilisaatoritena.

Kahetiivaliste hulka kuuluvad **sääselised** ja **kärbselised**. Sääselistel on lülilised, enamasti üsnagi pikad tundlad, samal ajal kui kärbseliste tundlad koosnevad reeglina vaid kolmest lülist.

Paljud kahetiivalised, eelkõige sääselised, arenevad vastsetena vees, mõned teised aga maapinnas, ködunevates taimeosades, sõnnikus või loomakorjustes. Nukud liiguvad osaliselt vabalt ringi, osaliselt jällegi peituvad tunnikesena oma viimasesse vastsekesta.

Valmikud ei ela kunagi vees ega muude substraatide sees. Nad toituvad teistest putukatest, imevad nektarit või verd või ei toitu üldse.

Kiletiivalised

Viimase seltsi moodustavad **kiletiivalised**. Neil on kaks eri suurusega kilejat tiivapaari, mis on lendamisel omavahel ühendatud konksurea abil. Paljudel neist on muneti muundunud kaitsvaks astlaks, millest nii mõnelgi meist on ilmselt valusaid mälestusi. Veel üks tunnus, mida samuti mitte kõigil liikidel ei esine, on herilaste varreke ehk tagakeha esiosas asuv tugev kitsendus, mis annab sellele erilise liikuvuse.

Paljud selle väga liigirikka rühma esindajad on erakordselt nutikad, mis puudutab selliseid tegevusi nagu saaklooma jälitamine ja üle kavaldamine või pesitsusalade rajamine. Oma sotsiaalse käitumise osas võib neid osaliselt võrrelda inimestega. Paljud sipelgad, herilased ja mesilased on rajanud ka riiksid. Paljude kiletiivaliste puhul on liigisiseks suhtluseks välja kujunenud koguni oma keel, nagu näiteks meemesilastel.

LOODUS- VAATLUSED

Putukate otsimine

Putukad oma tohutu liigirikkusega asustavad pea kõiki võimalikke eluruumi. Igal aasal, igas metsas ja iga siseveekogu ääres võime kohata nende kõige erinevamaid esindajaid. Ainult avamerel ei ela peaaegu ühtegi putukat.

Kuidas neile kõige paremini jälile saada? Siin saate teada, mida teha, et jõuda põnevate vaatlusteni.

Õige koht

Sõltuvalt sellest, milline putukate rühm teid kõige rohkem huvitab, võite nautida avastamisrõõmu kõige erinevates paikades. Lisaks lihtsale tõdemusele, et kiililisi võib leida veekogude äärest, sirtsulisi seevastu pigem kuivadest paikadest, näete varsti, et lisaks „**kõikjal esinevatele liikidele**” leidub ka selliseid, kellel on **väga erilised nõudmised**. Näiteks kui suur-pigiliidrikku võite kohata pea iga veekogu kaldal, siis vesineitsiklasi leiata ainult voolava vee ääres.

Sageli esineb teatud putukaliike ainult väga konkreetsete taimede läheduses. Seepärast kehtib põhimõte: paikades, kus leidub **palju erinevaid taimi**, nagu näiteks värvilisel lilleaasal, võib kohata ka eriti palju erinevaid putukaid.

Te ei pea aga kindlasti otsima ühte konkreetset elupaika. Laske end lihtsalt **üllatada**, kas siis mõnel jalutus-käigul või piknikul. Sageli kohtate

putukaid, kes on sealses eluruumis pigem ebatüüpilised. Nii võivad näiteks paljud kiililised läbida pikki vahemaid ning neid võib leida ka veekogudest üpriski kaugel.

Täiuslik varustus

Kui olete avastanud mõne huvitava putuka, on seda „kiirelt jooksvat looma” kõige lihtsam vaadelda **topsi** külge kinnitatud **luubiga**. Selle taskus asuva välimäärajaga saab rahulikult uurida, mis on mingi salapärase elusolendi nimi. Kuid ärge unustage teda hiljem uuesti vabadusse lasta!

„Loomaaed” omaenda koduukse ees

Teine võimalus teha põnevaid putukavaatlusi on loomi lihtsate vahenditega **ligi meelitada** ning motiveerida neid meie lähedusse **elama asuma**. Nii aitab näiteks tiikide rajamine ligi meelitada paljusid **kiililisi** ning teisi veeputukaid, ja seda koguni suurlinnades. Tõsi, sellisel juhul on pigem tegemist sagedaste ning laialt levinud liikidega.

Veelgi lihtsam on meie lähedusse elama meelitada kiletiivalisi, ehk siis **herilasi ja erakmesilasi**. Neile napiks jäänud eluruumide taastamine pole mitte ainult lihtne, vaid ökoloogilises plaanis ka erakordselt kasulik tegevus. Kuna nad hävitavad arvukalt teisi

Lihne nagu lapsemäng – putukate uurimine topsiluubi abil.

putukaid ning tolmeldavad õistaimi, kuuluvad kiletiivalised looduses kõige tähtsamate kasutoojate hulka.

SOOVITUS

Väikeste sammudega

Arvestades putukaliikide ülisuurt arvukust, on mõistlik oma uurimistöid temaatiliselt pisut piiritleda. Nii võib näiteks esialgu piirduda ühe teatud kindla, mitte väga arvuka sugulasrühma lähema uurimisega, nagu näiteks kiililised või tirtsulised.

LOODUS- VAATLUSED

Kogumisrõõm

Loomulikult on putukakogud mõttekad ja vajalikud veel ka tänapäeval, sest paljusid putukaid (eelkõige kahetiivalisi, kiletiivalisi, aga ka paljusid mar-dikalisi) on võimalik täpselt määrata ainult prepareeritud. Kogumine ainult ilu pärast, nii nagu näiteks kogutakse kirjamarke või õllekannu aluseid, ei ole tänapäeval aga enam ajakohane! See oleks, arvestades üha enam esinevat **liikide väljasuremist**, üsna vastustus-tundetu. See-eest leidub nüüdsel ajal palju muid võimalusi sellele huvitavale loomade rühmale pühendumiseks, nii et putukasõber saab hakkama ka ilma loomi kahjustamata.

Kiililised jätavad endast maha kestad, mida nimetatakse eksuuvideks.

Jälgi ajades

Putukad jätavad endast mitmesugu-seid jälgi. Nii võib näiteks taimedel näha **närimisjälgi**, mis on iseloomuli-kud ainult teatud kindlatele liikidele. Kui need asuvad näiteks ühe lehe sees, on tegemist nn miinidega, mis on paljude liikide puhul sageli väga erineva kuju ja värviga. Selliseid jälgi võib sarnaselt taimedega herbaariu-misse panna, pressides lehed siledaks ja kleepides need paberile.

Kiililiste puhul võib leida ka eksuuve ehk viimasest kestumisest pärinevaid **vastsekestasid**, mida koguda ja mille põhjal spetsiaalset kirjandust appi võttes liike määrata. Nii on võimalik näiteks tõestada, milline liik millises veekogus arenenud on. Teiste putuka-seltside puhul see kahjuks ei toimi. Nende puhul langevad kestad pärast vastsete väljumist kokku.

Elusalt kinni püütud

Kuidas putukaid elusalt kaasa võtta, ilma neid vigastamata – seda võimal-dab digifotograafia!

Juba väikese kompaktkamera abil võite makrorežiimis teha hea kvalitee-diga fotosid ning saada sel moel port-ree oma loomsest fotomodellist.

Võtke abivahendina oma fotosafa-rile kaasa mõni läbipaistev nõu. Mõni-kord teeb see kiirelt liikuvate loo-made pildistamise lihtsamaks. See,

Töö lihtne ja kiire – juba väikesed kaamerad pakuvad suurt rõõmu.

kes soovib pildistada neid oma loomulikus keskkonnas või ehk pildistada koguni mõnda huvitavat käitumisviisi nagu põgenemine, toitumine või puhastamine, esitab endale suuremaid väljakutseid. Ka selleks sobivad teatud määral moodsad kompaktkamerad, kuid eriti just väga väikeste liikide puhul märkate ilmselt peagi, et tõeliselt veenvate tulemusteni jõuab vaid digitaalsete peegelkaamerate ja vastavate tarvikute abil, nagu näiteks makroobjektiiv ja makrovälk.

Kui tulemused on mälukiibil ja kõvakettal olemas, võite värvirikkaid loomi imetleda mitte ainult igal aastajal, vaid neid ka rahus liikidesse määrata. Internetifoorumites tulevad asjaarmastajad teile meelsasti appi või kinnitavad teie määratlusi.

Minu isiklik pildiarhiiv

Digitaalne arhiiv, mis on vastavalt selle raamatu peatükkidele jaotatud failikaustadesse, aitab teil fotosid ülevaatliselt hallata. Nende rühmade sees võite moodustada veel täiendavaid kategooriaid, kas siis bioloogilis-süsteemiliselt (sugukondade, seltside ja liikide järgi) või vabalt oma soovi kohaselt (näiteks leiupaigad, teatud kindlad toidutaimed jne). Üsikutute fotode nimetamine loomade nime järgi on kindlasti täiendavaks väljakutseks, aga te märkate peagi, et sellest on tohutult suur abi nimede meeldejätmisel ja putukamaailmast ülevaate saamisel.

Roheline lauluritsikas

Tettigonia viridissima · Sugukond ritsiklased

Värvus roheline, selg sageli pruun; tiivad ulatuvad kaugele üle tagapõlve tipu, ♀ muneti ulatub umbes kuni tiivatipuni välja.

KP 28–42 mm. Juuli-oktoober.

Esinemine Teede servadel, kuivadel rohu-maadel ja asumites, kõikjal sage. Eestis peamiselt läänesaartel.

Tasub teada! See suhteliselt suur liik on tänu oma värvusele taimestikust küllalt raskesti märgatav. Ta toitub eelkõige röövikutest ja teistest putukatest, ka kartulimardika vastsetest, kuid pea üldse mitte taimedest, nii et tegemist on üpris kasuliku putukaga.

Isane alustab kuskil lõuna paiku oma kuni südaööni kestvat iseloomulikku laulu. Sealjuures istub ta pea alaspidi enamasti mõnel pisut kõrgemal taimel ja hõõrub mõlemaid esitiibu teineteise vastu. Heli moodustub nii, et esitiiva alusel asuvat tugeva soonega serva hõõrutakse

alumise esitiiva alusel paikneva poogna vastu. Tiibades asuv ümar membraan kujutab endast võimendit. Kõrgsageduslik laul kujutab endast pehmet sirinat, mis pärast iga 2 takti järel olevat pausi mõjub pisut hakituna.

Emane muneb munad oma pika mune-tiga maapinda, kuhu need jäävad enamasti kaheks aastaks talvituma, enne kui kooruvad vastsed.

Sarnane Pisut väiksema **hariliku lauluritsika** *Tettigonia cantans* (peamiselt Mandri-Eestis tavaline) puhul ulatuvad tiivad ainult kuni tagapõlvedeni; emase puhul (foto) on muneti palju pikem. See liik elab pigem niisketel heinamaadel ja mäestikes ning tekitab väga kõrget, ühtlaselt siristavat heli.

Heinaritsikas

Decicus verrucivorus · Sugukond ritsiklased

Värvus pruun või roheline, mõnikord peaaegu must, enamasti heledate tiivapunktidega; kehaehitus üsna robustne, tiivad ulatuvad vaid natuke üle tagakeha.

KP 24–44 mm. LA juuni-oktoober.

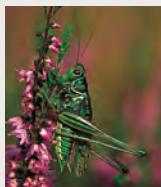
Esinemine Enamasti kuivadel, madal-rohulistel maastikel; mäestikes sagedasem kui tasasel maal.

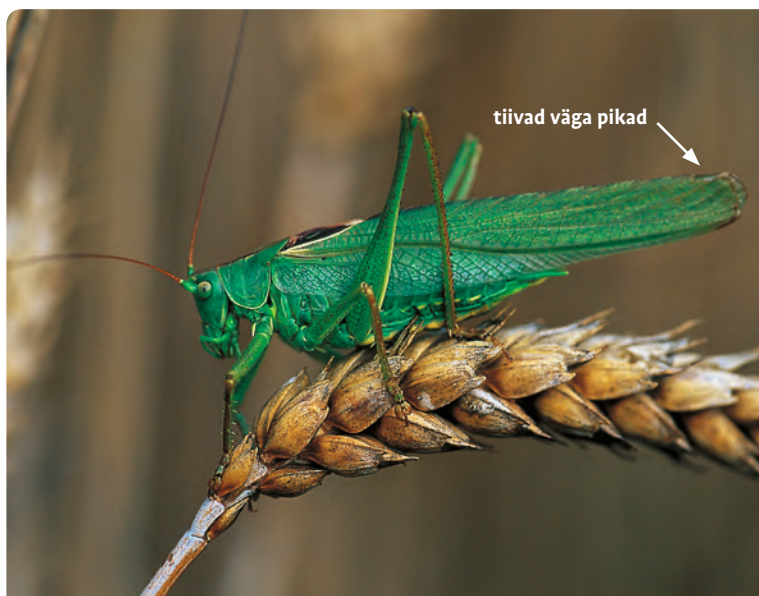
Tasub teada! Rahvasuu nimetab teda käsnasalvajaks. See tuleneb usust, et selle ritsika hammustus, mille käigus tilgub hammustuskohale pisut pruunikat mao-sisu, sobib soolatüügaste eemaldamiseks. Heinaritsikas elab maapinnal ja talle sobivad seetõttu pigem avatud maastikud.

Tema laul koosneb üksteisest selgesti eristatavatest kõrgsageduslikest helidest, mis esialgu aeglaselt, siis aga üha kiiremini üksteisele järgnevad. Laul sarnaneb vanale

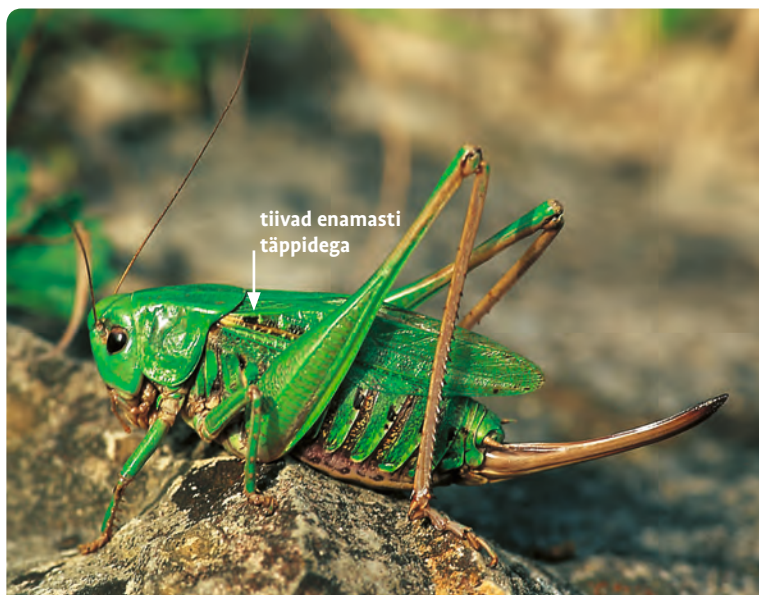
traktorile, mille mootor aeglaselt käivitub. Lauluga ligi meelitatud emasega alustab isane paaritumist. Isane tõuseb nüüd pea peale ning klammerdub esialgadega emase muneti külge. Seejärel kinnitab ta kallerdusest ja selle sees olevatest spermatoosidest koosneva spermatofoori emase muneti külge. §

Sarnane Väga haruldane, Kesk-Euroopas peaaegu väljasurnud **stepiritsikas** *Gampsocleis glabra* (Eestist pole leitud) näeb välja nagu väike heinaritsikas. Ka tema võib olla kas roheline või pruun, on aga pisut saledama kehaehitusega. Saksa-maal esineb teda veel ainult Lüneburger Heide piirkonnas. §

Roheline lauluritsikas

Heinaritsikas

Seitsetäpp-lepatriinu*Coccinella septempunctata* · Sugukond lepatriinulased**Kattetiivad punased, ühtekokku 7 musta punktiga.**

KP 5–8 mm. Aastaringself.

Esinemine Kõikjal sage, tungib järjekindlalt ka eluruumidesse.**Tasub teada!** Seitsetäpp-lepatriinu on tuntud lehetäide hävitaja. Mitte ainult tema ise, vaid ka sinakashall, kollaste laikudega tähistatud vastne (väike foto) toitub pea eranditult vaid lehetäidest. Arenguks vajab ta neid umbes 600. Samas ei sobi talle mitte kõik lehetäide liigid; näiteks leedri-lehetäi (⇒ lk 66) on tema jaoks surmavalt mürgine.**Sarnane** Pisut väiksemal **kakstäpp-lepatriinul** *Adalia bipunctata* on ainult 2 musta täppi.**Õnnetriinu***Psyllobora vigintiduopunctata* · Sugukond lepatriinulased**Pealiskülg kollane, rindmikul ja kattetiibadel arvukalt musti punkte.**

KP 3–5 mm. Aastaringself.

Esinemine Metsaservadel ja avatud maastikel, ka aedades kõikjal sage.**Tasub teada!** See väike, selgelt eristatav mardikas ei toitu mitte lehetäidest, vaid jahukastmest, mis sageli põhjustab kultuurtaimedel taimehaigusi. Väga suurt kasu temast siiski ei ole, vastupidi, ta aitab kaasa seeneeoste levimisele. Ka selle liigi isendite hulgas leidub triinusid, kellel on muud toitumisharjumused. Nii on Vahe-meremaalades sage *Henosepilachna argus* ainult taimetoiduline.**Jooniktriinu***Myzia oblongoguttata* · Sugukond lepatriinulased**Kattetiivad pruunikaspunased, piklike, helekollaste laikude ja kitsaste piki-riipudega.**

KP 6–8 mm. Aastaringself.

Esinemine Okaspuumetsades pea kõikjal sage.**Tasub teada!** See eriline lepatriinu kuulub oma sugukonna suurimate isendite hulka. Teda võib leida ainult okaspuudelt ning ta toitub okstel elavatest lehetäidest.**Sarnane** Veel natuke suurem (kuni 9 mm) on **silmiktriinu** *Anatis ocellata*. Tal on punased kattetiivad mustalt ümbritsetud punktidega ning ka tema toitub okaspuude lehetäidest.**Aasia lepatriinu***Harmonia axyridis* · Sugukond lepatriinulased**Nimetatud ka arlekiiniks, väga erinevat värvi, rindmikul sageli must W-kujuline märk.**

KP 5–8 mm. Aastaringself.

Esinemine Levinud ja sage kõikjal Euroopas.**Tasub teada!** Aasia arlekiinlepatriinu pärineb algselt Ida-Aasiast. Teda aretati bioloogiliseks kahjuritõrjeks ning kasutati kaitseks lehetäide eest. Nüüdseks esineb teda paljudes kohtades massiliselt ja metsikuna ning kardetakse, et ta tõrjub välja kodumaised lepatriinude liigid. Sügisel moodustab ta suuri parvesid, mis suunduvad majadesse ja teistesse kaitstud paikadesse, et seal talvituda.

Seitsetäpp-lepatriinu

heledad
laigud

Jooniktriinu

mustad
punktid ka
rindmikul

Õnnetriinu

Aasia lepatriinu

Sääriksääsk

Tipula sp. · Sugukond sääriksääsklased

Tiibade siruulatusega 25–50 mm silmatorkavalt suur, valdavalt halli tooni üpriski pikkade jalgadega kahetiivaline.

LA aprill-oktoober. Mitmeid raskesti eristatavaid liike.

Esinemine Kõikjal sage.

Tasub teada! Sääriksääsed tungivad õhtuti sageli avatud akende kaudu eluruumidesse ja hirmutavad inimesi oma kohalolekuga. Sealjuures on nad täiesti ohutud, ei nõela ega hammusta. Tema suised on suuresti taandarenenud ning võimaldavad tal omastada vett või lahtiselt pakutatavat nektarit. Emase puhul on tagakeha tipp veninud terava tipuga munetiks. Pärast paaritumist lükkab ta selle abil munad niiskesse mulda. Sealjuures hoiab ta keha jäigalt püsti ning hüpleb pisut kohmakalt lenneldes üles-alla, toetudes sealjuures aeg-ajalt jalgadega maapinnale. Jalutu vastne (vasakpoolne väike foto) on halli värvi ning toitub langenud lehtedest ja

muudest taimejääkidest, ka taimejuurtest. Massilise esinemise korral võivad nad põhjustada taimekultuuridele suuri kahjusid. Märkimisväärne on muidu ilmetu vastse „teine nägu“: tõmbist tagakeha tippust väljaulatuvad hingeavad on ümbritsetud kuuest osaliselt sõrmekujulistest, osaliselt teravatipulistest nahajätketest, mille tulemuseks on „kuradi lõusta“ meenutav ilme (parempoolne väike foto). Need jätked saab ohu korral sisse tõmmata ning kaitsta hingamiseluundeid sel moel vigastuse või vee sissetungimise eest.

Sarv-sääriksääsk

Tanyptera atrata · Sugukond sääriksääsklased

Tugevalt läikiv, ♀ (foto) eestpoolt punase, tagant pika munetiga lõppev tagakeha.

♂ kamjalt sulgjate tundlatega ning musta või kollakaspruuni sarvekujulise tagakehaga. SU 30–40 mm. LA juuni–juuli.

Esinemine Avatud paikades niisketes metsades; mitte sage.

Tasub teada! Emane muneb oma munad kaardus muneti abil kõdunenud puidu sisse. Selles arenevad vastsed.

Sugulane Üks samuti üsna kirev ja tugevalt läikiv sääriksääsk on **kamm-sääriksääsk** *Ctenophora ornata*. Tema puhul on tagakeha erksalt kollase, punakaspruuni ja musta märgistusega. Sellega meenutab ta herilast.

Talvesääsk

Trichocera annulata · Sugukond talvesääsklased

Väga hapra kehaehitusega, erakordselt pikad, peenikesed jalad, meenutab väikest sääriksääske.

SU 11–13 mm. LA oktoober–aprill.

Esinemine Metsaservadel, põllupiiretes ja ka aedades kõikjal sage.

Tasub teada! Täiskasvanud sääski esineb ainult külmemal aastaajal ning nad lendavad juba mõne plusskraadi juures parvedena, eelistades paiku, kus üksikud päikesekiired läbi põõsaste langevad. Vastsed elavad maa peal ja toituvad kõdunenud taimejääkidest.

Sugulane Samuti talvel tegutseb tiibadeta, kuid suurte karvaste jalgadega **lumekärbes** *Chionea belgica*. Eestis seda liiki leitud pole, kuid siin on tavaline lumekärbes *Chionea lutescens*.

Kapsa-sääriksääsk

Sarv-sääriksääsk Emane munemas

Talvesääsk talvel lumel